

Використана література:

1. *Иванов С. П.* Психология художественного действия субъекта / С. П. Иванов. – М. : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж : Издательство НПО “МОДЭК”, 2002. – 640 с.
2. *Кутішенко В. П.* Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навчальний посібник / В. П. Кутішенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 128 с.
3. *Локарева Г. В.* Художньо-естетична інформація як педагогічна проблема : монографія / Г. В. Локарева. – Запоріжжя : ЗДУ, 2001. – 254 с.
4. *Погорелова Н. В.* Полифункциональное досуговое объединение как фактор развития творческой активности старших подростков : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01. / Н. В. Погорелова. – Оренбург, 2000. – 15 с.
5. *Фіцула М. М.* Педагогіка : [навчальний посібник] – [вид. 2-ге, виправлене, доповнене] / М. М. Фіцула. – К. : “Академвидав”, 2005. – 560 с.

Алексеева А. Р. Художественная творческая деятельность как фактор социализации личности подростка.

Статья посвящена особенностям социализации подростков как одной из ведущих проблем современной психолого-педагогической теории и практики воспитания. Рассмотрены основные потребности подросткового возраста, поскольку именно в этот возрастной период процесс социализации приобретает особую остроту. В статье доказано, что художественная творческая деятельность как творческий способ бытия человека в мире, восприятие, понимание и преобразование его средствами образности, которое присуще искусству, – это один из ведущих факторов социализации подростков. Также в работе установлены особенности, педагогические условия социализации подростков в художественной творческой деятельности.

Ключевые слова: социализация, подростковый возраст, деятельность, творческая деятельность, художественное творчество, художественная творческая деятельность.

Alekseeva O. R. Artistic creative activity as a factor in the socialization of personality teen

The article deals with the peculiarities of a teenager socialization as one of the target problem of contemporary psychologico-pedagogical theory in upbringing practice. The main need of teenagers are shown, because just in this period the process of socialization makes a cute.

The article proved, the artistic creative activity as a creative way of man's being in the world, perception, understanding and remaking him through the way of imagery, which belong to the art, it is one of leading facts of teenager socialization in art-creative activity.

Keywords: socialization, teenager age, activity, creative activity, art creative, art creative activity.

Васютіна Т. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНО-ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

В статті розроблена методика використання засобів музейної педагогіки для формування спеціалізовано-професійних компетенцій у майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: професійні компетенції, спеціалізовано-професійні компетенції, музейна педагогіка.

Одним із завдань сучасної вищої педагогічної освіти є підготовка висококваліфікованого, конкурентоздатного фахівця із високим рівнем сформованості професійних компетенцій, здатного до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності.

З огляду на це, відповідність випускника ОКР “Бакалавр” вимогам галузевого стандарту вищої освіти психолого-педагогічної підготовки фахівців педагогічного профілю визначається групами таких компетенцій: соціально-особистісних, загальнонаукових, інструментальних, професійних (загально-професійних та спеціалізовано-професійних). До професійних компетенцій бакалаврів спеціальності “Початкова освіта” відносять ті, які забезпечують професійне оволодіння студентами змістом початкової освіти з предметів навчального плану початкової школи і є однією з базових конструкцій моделі конкурентоспроможності майбутнього спеціаліста.

Розглядаючи професійні компетенції через призму галузевого стандарту вищої освіти спеціальності “Початкова освіта” для освітньо-кваліфікаційного рівня “Бакалавр”, зазначимо, що у його змісті вони розструктуровуються за такою схемою: виробнича функція → типова задача → комплексне кваліфікаційне уміння (зміст, складові уміння, форми та засоби навчання) → державна атестація. Зупинимось детальніше на взаємозв’язку окремих спеціалізовано-професійних компетенцій, пов’язаних з теорією та методикою підготовки студентів до викладання галузі “Людина і світ” у початковій школі, Державного стандарту середньої загальної освіти та галузевого стандарту вищої освіти (табл. 1).

Таблиця 1

Взаємозв’язок професійних компетенцій студентів спеціальності “Початкова освіта”, галузевого стандарту вищої освіти та Державного стандарту середньої загальної освіти

Окремі спеціалізовано-професійні компетенції	Типові задачі галузевого стандарту вищої освіти	Освітня галузь “Людина і світ” Державного стандарту загальної середньої освіти	
		Змістові лінії	Зміст галузі
- здатність використовувати теоретичні знання й практичні уміння з циклів дисциплін гуманітарної та соціально-економічної, природничої та фундаментальної, професійно-орієнтованої підготовки для формування в учнів знань про свою Батьківщину – Україну, про рідний край	- формування в молодших школярів знань про свою Батьківщину – Україну; - формування в учнів знань про рідний край	Суспільствознавча складова: - людина як особистість; - людина і суспільство; - людина серед людей; - культура.	Суспільствознавча складова знання про людину як складноорганізовану моральну і самоцінну істоту; знання про українське суспільство, довкілля, в якому живе дитина; способи пізнання й орієнтації в навколишньому житті; сприяє поетапному усвідомленню єдності компонентів: “Я” – сім’я – школа – рідний край – Україна; розкриває взаємодію людей у і сім’ї, колективі, суспільстві; передбачає активне спілкуванні дітей з природним і соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей українського суспільства (етнічних, загальнонаціональних, загальнолюдських).

Окремі спеціалізовано-професійні компетенції	Типові задачі галузевого стандарту вищої освіти	Освітня галузь "Людина і світ"	
		Державного стандарту загальної середньої освіти	Зміст галузі
- здатність використовувати базові знання з дисциплін природничого спрямування для формування в учнів системи уявлень та елементарних понять про об'єкти природи, планету Земля, рідний край.	- формування системи уявлень та елементарних понять про об'єкти неживої природи; - формування системи уявлень та елементарних понять про об'єкти живої природи; - формування в учнів знань про планету Земля.	Природознавча складова - об'єкти природи; - рідний край; - Україна - планета Земля.	Природознавча складова знання про різноманітність природи, господарську діяльність населення, охорону і збереження природи рідного краю, України, знання про систему цінностей у ставленні до природи, до людей, до самого себе; матеріал, що спрямовує практичну діяльність учнів, пов'язану з охороною та збереженням природних багатств.

Зрозуміло, що представлена в таблиці 1 група спеціалізовано-професійних компетенцій (як і будь які інші компетенції), повинна формуватися в умовах аудиторних занять з психолого-педагогічних, дидактико-технологічних, методичних дисциплін та вдосконалюватися в різних формах освітньої, виховної, науково-дослідницької діяльності, під час різних видів педагогічної практики [1]. Однак, брак аудиторного фонду, який виникає через великий контингент студентів, великий інтервал між вивченням дисциплін з циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки та проходженням активної педагогічної практики, змушує нас шукати інші шляхи формування професійних компетенцій студентів спеціальності "Початкова освіта". Ще одна причина, яка зумовила пошук нових форм і засобів організації навчально-виховного процесу при вивченні методики викладання галузі "Людина і світ" є слабка узгодженість змісту дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки із галузевим стандартом вищої освіти з підготовки вчителя початкових класів. Іншими словами, рівень сформованості у студентів базових знань з дисциплін, які формують ядро суспільствознавчої компоненти галузі "Людина і світ" і готують їх до викладання предмету "Я і Україна" у школі, потребує суттєвого підвищення. Як свідчать результати спостережень за перебігом педагогічної практики, студентам важко вдаються уроки із суспільствознавчим змістом ("Україна – незалежна держава", "Календарно-обрядові свята", "Народний одяг", "Традиційна сімейна мораль українців", "Житло українців", "Столиця України в минулому та сучасному", "Людські чесноти" тощо). Тому, для розв'язання цієї проблеми ми спробували піти іншим шляхом і ось уже три роки опираємось на засоби музейної педагогіки у системі підготовки майбутнього вчителя.

Використанню засобів музейної педагогіки в освітньому просторі навчальних закладів давно приділяється увага з боку вітчизняних та зарубіжних учених. Так, становленню і розвитку музейної педагогіки як науки присвятили свої праці Г. М. Гогіберідзе, М. Г. Чесняк та інші, методику ознайомлення учнів початкової школи з музеями та розширення освітнього простору навчальних предметів музейними засобами висвітлили у своїх працях Т. Д. Олексенко, О. П. Мандебура та інші вчені. Стосовно вищої школи, то можливості музейної педагогіки в аспекті регіонального культурологічного освіти студентів досліджувала І. К. Чиркова, на важливості екскурсійної діяльності в професійній діяльності вчителя акцентують увагу В. Г. Гашкова та інші дослідники. Однак, питанням підготовки майбутніх учителів саме початкових класів до застосування засобів музейної педагогіки, шляхам удосконалення цієї підготовки, розробці відповідної моделі підготовки фахівця і розробці спецкурсу "Музейна педагогіка" приділяють особливу увагу у своїх працях Т. М. Стручасва та О. П. Мандебура.

Як зазначає І. К. Чиркова, особливу значимість художні музеї набувають в країні у зв'язку з актуальністю вивчення вітчизняної культури, звернення до історичної пам'яті народу, набуття національної самосвідомості. Ми підтримуємо її думку, що місцеві музеї можуть розглядатися як найважливіший елемент регіональної культури, а музейна педагогіка

– складовою частиною регіонального компонента культурологічної освіти, в якому вивченню місцевих традицій і цінностей відводиться вирішальна роль. У той же час будь-який великий музей, як відомо, містить чимало експонатів, які мають не тільки регіональну, але і загальнонаціональну значимість, є пам'яткою національної культури. Тому завдяки використанню музейної педагогіки є можливість органічно поєднувати в освіті студентів регіональний компонент із загальнонаціональним [4].

Цінними для нас є дослідження німецьких вчених, які вивчаючи педагогічні можливості музею, заклали основи уявлень про розвивальний характер музейного середовища. На основі аналізу їх досліджень в галузі розробки музейних педагогічних технологій за принципом класно-навчального заняття, російськими ученими було виділено компоненти структури музейної середовища (особистісний, матеріальний та організаційний), і закладено основи рефлексії в музейному середовищі [2].

Враховуючи напрацювання своїх попередників, Б. А. Столяровим була розроблена модель музейно-педагогічного процесу. Ним були виокремлені:

– Складові музейно-педагогічного процесу (музейне середовище, навколо музейний простір, музейна будівля, експозиція, експонат. Глядач. Музейний педагог);

– Форми музейно-педагогічного процесу (Екскурсія. Заняття в музейній аудиторії або студії. Лекція);

– Методологічна основа музейно-педагогічного процесу (Діалог з пам'ятником, музейним педагогом, міжособистісний діалог учасників педагогічного процесу);

– Принципи спілкування (партнерські відносини вчителя й учня з опорою на їх життєвий досвід; інтерактивний: людина запам'ятовує тільки те, що робить; комплексний: задіяні логіко-аналітичний, чуттєвий, психомоторний канали сприйняття; вільний вибір змісту і форм освоєння і прилучення) [2].

Опираючись на вказані вище компоненти структури музейного середовища та модель музейно-педагогічного процесу, ми відповідним чином організували вивчення дисципліни ““Людина і світ” з методикою викладання” (4 курс).

Перш за все, у робочій програмі дисципліни ми виокремили місце і час для проведення екскурсій у музеї (і на підприємства міста). Традиційно ця діяльність відбувалася за рахунок лабораторних (4 год.) та індивідуальних (18 год.) занять. У рамках модульно-рейтингового навчання за організацію і проведення екскурсії студент одержував 30 балів до свого рейтингу з дисципліни. Зазначимо, що основною умовою для одержання цих балів було те, що таку екскурсію він повинен провести двічі: перший раз – для студентів своєї групи, другий – для однієї з груп студентів 1-го курсу. Таким чином, шляхом подвійного повторення змісту екскурсії студент краще оволодівав інформацією суспільствознавчого характеру, відпрацьовував методику проведення екскурсії та суттєво полегшував виховну роботу академічних кураторів.

Для ефективного розв'язання поставленої задачі ми скористалися перевагами столичного ВНЗ і залучили до співпраці чимало музеїв міста. Проілюструємо можливості музеїв м. Києва у формуванні спеціалізовано-професійних компетенцій у майбутніх вчителів початкових класів (таблиця 2).

Таблиця 2

Можливості музеїв м. Києва у формуванні спеціалізовано-професійних компетенцій у майбутніх вчителів початкових класів

Напрямок діяльності музеїв	Музеї Києва	Змістові лінії галузі "Людина і світ" Державного стандарту загальної освіти (початкова ланка)	Теми програми		Зміст програми	
			1-2-й клас		3-4-й клас	
Технічний	1. Державний політехнічний музей 2. Національний музей авіації	Людина, природа, суспільство	Твоя країна – Україна	Видатні українці	Людина	Історії досягнень людини в науці, спорті, мистецтві
Художній	1. Музей мистецтв ім. Богдана і Варвари Ханенко 2. Національний художній музей	Культура	Твоя країна – Україна	Видатні українці	Культура Людина	Створення динамічної галереї живопису Історії досягнень людини в науці, спорті, мистецтві
Літературний	1. Музей ім. Т. Г. Шевченка 2. Музей книги і книгодрукування 3. Музей видатних діячів української культури – Лесі Українки, Михайла Старицького, Миколи Лисенка, Панаса Мирного 4. Національний музей літератури України	Культура	Твоя країна – Україна	Видатні українці	Культура Людина	Участь у проєктах "Родом з України" або "Славетні українці" Історії досягнень людини в науці, спорті, мистецтві
Історичний	1. Національний музей історії України 2. Музей народної архітектури і побуту в Пирогово 3. Музей історичних коштовностей 4. Музей історії м. Києва 5. Музей іграшки 6. Музей одягу 7. Музей культурної спадщини	Україна Людина, природа, суспільство Рідний край	Твоя країна – Україна Родина, рідня, рід Твій рідний край	Україна – незалежна держава; символи держави Культурно-історичні пам'ятки України Столиця України в минулому і сучасному побут та звичаї у рідному краї Збереження національних особливостей у сучасному побуті, в одязі, в їжі, у проведенні свят Як виник одяг. Особливості народного костюма Старовинні дитячі іграшки, ігри та забави Ремесла, якими володіли українці	Громадянські права та обов'язки	Основні символи держави Створення кари основних історичних пам'яток України Подорож картою України (особливості господарської діяльності, традиції, національний одяг тощо)

Напрям діяльності музеїв	Музеї Києва	Змістові лінії галузі "Людина і світ" Державного стандарту загальної освіти (початкова ланка)	Теми програми	Зміст програми	Теми програми	Зміст програми
			1-2-й клас		3-4-й клас	
Природничий	1. Національний науково-природничий музей 2. Музей води	Об'єкти природи Україна	Природа навколо нас Твоя країна – Україна	Ґрунт. Рослини. Тварини. Природні багатства України	Жива природа Нежива природа Україна – наша Батьківщина	Рослини-живі організми Тварини-живі організми Гриби. Бактерії Вода Ґрунт. Гірські породи Природні зони України Форми земної поверхні України
Медичний	1. Центральний музей медицини України 2. Аптека-музей	Об'єкти природи	Твоя країна – Україна	Видатні українці	Жива природа	Людина-живий організм
Спортивний	Музей спортивної слави України	Людина, природа, суспільство	Твоя країна – Україна	Видатні українці	Культура Людина	Участь у проєктах "Родом з України" або "Славетні українці" Історії досягнень людини в науці, спорті, мистецтві

Як видно з таблиці 2, інформативне наповнення експонатів музею ми обов'язково "прив'язували" до конкретних уроків з курсу "Я і Україна". Тобто основними результатами екскурсії були: збагачення студентів базовими знаннями як суспільствознавчого, так і природознавчого спрямування, та прогнозування можливостей їх застосування під час реального навчально-виховного процесу у школі.

Таким чином, методика використання засобів музейної педагогіки для формування спеціалізовано-професійних компетенцій у майбутніх вчителів початкових класів передбачала три етапи роботи зі студентами в музейній середовищі:

1. Підготовчий, загальноінформаційний (через анонси, рекламу, зустрічі з співробітниками).

2. Основний (залучення студентства до організації і проведення екскурсії в музей, формування мотивації для його відвідування, вміння розуміти і оцінювати історико-культурний контекст музейної пам'ятки).

3. Заклучний (проведення післяекскурсійної роботи, виготовлення методичних папок).

Апробування в практиці роботи Інституту педагогіки та психології такого шляху формування спеціалізовано-професійних компетенцій майбутніх вчителів початкових класів зумовило активне включення студентів в процес використання засобів музейної педагогіки в освіті молодших школярів, а також інтеграцію одержаних знань, умінь та навичок в методиці викладання як курсу "Я і Україна", так і інших шкільних предметів.

Використана література:

1. Бондар В. І. Управління формуванням професійної компетентності вчителя / В. І. Бондар, І. М. Шапошнікова // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 2. – С. 20-27.
2. Гогіберидзе Г. М. Теоретические предпосылки формирования музейной педагогики [Электронный ресурс] / Г. М. Гогіберидзе, М. Г. Чесняк // Сборник научных трудов СевКавГТУ. Серия "Гуманитарные науки". – Северо-Кавказский государственный технический университет. – № 4. – Режим доступа: <<http://www.ncstu.ru/>>. – Название с экрана.
3. Чиркова И. К. Музейная педагогика в аспекте регионального культурологического образования студентов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.usru.uar.ru/>>. – Название с экрана.